

The effect of the analysis of folklore motifs on the preservation of the identity of Nobaran carpets: Foresight*

*Narges Ahmadi, M.A. Student, Handicrafts, Faculty of Arts, Sourah University.
narges.ahmadi700@gmail.com*

Mehran Houshiar, Associate Professor, Soura University, houshiar@soore.ac.ir

*Reza Mirmobin, Guest Lecturer, Handicrafts and Islamic Art Department of Soura University.
r.mirmobin@yahoo.com*

Abstract

Mentally woven carpets are a manifestation of popular culture and valuable resources in cultural studies. The concern of the research is the lack of production, use and forgetting of the design of Saman Saveh village carpets. With the main goal of reviving, preserving and transferring cultural heritage to future generations in the face of cultural invasion, Jihad of explanation has been used as a necessity of research and a strategy to solve the concern of research. The statistical population is Nobaran Saveh villages and the target population is Saman village of Nobaran foothills. The present fundamental, qualitative and descriptive-analytical research answers the following questions with a prospective approach with documentary, field, and interview methods: 1. How can the motifs of Saveh village rugs be used in order to realize the "Elucidation Jihad" as quoted by supreme leader of Iran? "Elucidation Jihad" can be done in three ways: A- Cultural explanation, by researching and explaining the content of carpet designs in the form of articles, books, and content creation; B- Artistic explanation, by designing mental designs in the area of carpet patterns in Iran; C- The present article deals with the cultural and political economic aspect and its achievement is to create recognition and self-confidence and to revive the national identity and to introduce the "Elucidation Jihad" as a non-active defense in the soft war that leads to the prosperity of production.

Key words

Elucidation Jihad, folklore, futurism, pattern, Nobaran.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

*. This article is taken from the master's thesis entitled "Revival of motifs taken from folklore stories in the design of Saweh carpets in the context of jihad explanation" under the guidance of Dr. Mehran Houshiar at Soore University in Tehran (2023).

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تأثیر تحلیل نقش‌مایه‌های فولکلور بر حفظ هویت قالی‌های نوبران با رویکرد آینده‌نگاری*

نرگس احمدی^۱، مهران هوشیار^۲، رضامیرمبین^۳

چکیده

قالی‌های ذهنی‌باف، تجلی‌گاه فرهنگ عامه و منابع ارزشمندی در مطالعات فرهنگی هستند. دغدغه پژوهش، کم‌رونی تولید، کاربرد و فراموشی طرح قالی‌های روستای سامان ساوه است. باهدف اصلی احیاء، حفظ و انتقال میراث فرهنگی به نسل‌های آینده در مقابله با تهاجم فرهنگی از جهاد تبیین به‌عنوان ضرورت پژوهش و راهبرد برای رفع دغدغه پژوهش استفاده شده است. جامعه آماری، روستاهای نوبران ساوه و جامعه هدف، روستای سامان از دهستان کوهپایه نوبران است. پژوهش بنیادی، کیفی و توصیفی - تحلیلی حاضر با رویکرد آینده‌نگاری با روش اسنادی، میدانی و مصاحبه به سؤالات ذیل پاسخ می‌دهد. ۱. چگونه می‌توان از نقش‌مایه‌های قالی روستایی ساوه در راستای تحقق جهاد تبیین استفاده کرد؟ ۲. دستاورد تحقق جهاد تبیین با دیدگاه آینده‌نگاری در هویت منطقه نوبران چیست؟ جهاد تبیین به سه صورت قابل انجام است. الف) تبیین فرهنگی، با پژوهش و تشریح محتوای طرح قالی‌ها در قالب مقاله، کتاب و تولید محتوا. ب) تبیین هنری، با تبدیل طرح‌های ذهنی در معرض فراموشی منطقه به نقشه‌های قالی. ج) تبیین اقتصادی-سیاسی با افشای شیوه استعماری غرب برای تسلط اقتصادی و فرهنگی بر ایران از طریق قالی. نوشتار حاضر به بعد فرهنگی، اقتصادی و سیاسی پرداخته، همچنین دستاورد آن ایجاد شناخت و خودباوری، احیای هویت ملی و معرفی جهاد تبیین به‌عنوان پدافند غیرعامل در جنگ نرم است که به رونق تولید می‌انجامد.

واژگان کلیدی

آینده‌نگاری، جهاد تبیین، فولکلور، نقش‌مایه، نوبران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۱۰

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان «احیای نقوش برگرفته از داستان‌های فولکلور در طراحی قالی‌های ساوه در افق جهاد تبیین» به راهنمایی دکتر مهران هوشیار در دانشگاه سوره تهران (۱۴۰۲) است. ۱. دانشجوی کارشناسی ارشد، صنایع دستی، دانشکده هنر، دانشگاه سوره، تهران، ایران.

Narges.ahmadi700@gmail.com

۲. دانشیار گروه هنر اسلامی و صنایع دستی، دانشگاه سوره، تهران، ایران.

houshiar@soore.ac.ir

۳. مدرس گروه صنایع دستی و هنر اسلامی دانشگاه سوره، تهران، ایران.

r.mirmobin@yahoo.com

مقدمه

قالی‌های ذهنی‌باف روستایی و عشایری، تجلی‌گاه فرهنگ عامه یا فولکلور هستند و به دلیل تأثیرپذیری از طبیعت و بطن زندگی مردم، نمایانگر آداب و رسوم، باورها و سنت‌ها بوده‌اند؛ همچنین منابع مهم و ارزشمندی در حوزه هنر، علوم انسانی و مطالعات فرهنگی هستند. قالی‌های روستایی بخش نوبران از توابع شهرستان ساوه نیز از این قاعده مستثنی نیستند. قالیبافی با طرح‌های متنوع در روستاهای متعدد شاهسون‌نشین و ترک‌زبان نوبران در گذشته نه‌چندان دور نشان از اهمیت تاریخی و هنری منطقه دارد؛ دغدغه پژوهش حاضر در مقطع کنونی، کم‌رونقی تولید و کاربرد قالی دستباف روستایی و بیم فراموشی طرح و نقش آن‌ها می‌باشد. بر همین اساس در جست‌وجوی هدف اصلی احیاء، حفظ و انتقال میراث فرهنگی به نسل‌های آینده و در مقابله با تهاجم فرهنگی به نظر می‌رسد، تحقق جهاد تبیین که در فرمایشات مقام معظم رهبری از آن به عنوان فریضه‌ای فوری یاد شده و همه اقشار را به روشنگری در حد توان دعوت کرده است. به عنوان اهمیت و ضرورت تحقیق، بتواند راهبردی مناسب برای طراحی سناریوهای آینده‌نگارانه در رفع دغدغه پژوهش باشد. به همین منظور، پژوهش حاضر سعی دارد از میان بیش از یکصد روستای بخش نوبران شهرستان ساوه به روش میدانی و پویشی، با گردآوری، ضبط و تصویربرداری از نمونه‌های انتخابی و باقی‌مانده از قالی‌های صدسال اخیر موجود در منازل روستایی سامان نوبران و مصاحبه حضوری با ساکنین بومی منطقه و متخصصان عرصه فرش به این سؤال پاسخ دهد که: ۱. چگونه می‌توان از نقش‌مایه‌های قالی روستایی ساوه در راستای تحقق جهاد تبیین استفاده کرد؟ ۲. دستاورد تحقق جهاد تبیین با دیدگاه آینده‌نگاری در هویت منطقه نوبران چیست؟ این تحقیق از نظر هدف، بنیادی و ازلحاظ ماهیت، توصیفی-تحلیلی و از نظر چيستی، کیفیت‌محور بوده و تحلیل یافته‌های آن براساس منابع کتابخانه‌ای و مصاحبه با متخصصان، مدیران و فعالان حوزه فرش صورت گرفته است. جامعه آماری پژوهش روستاهای بخش نوبران و جامعه هدف، روستای سامان از توابع دهستان کوهپایه نوبران است.

پیشینه پژوهش

مقاله‌ای از افروغ (۱۳۹۰) با عنوان «نقوش قالی دستباف ایرانی، عناصر و نمادهایی از هویت ملی» به بررسی قالی دستباف ایرانی به عنوان هنر ملی و بستری مناسب برای شناخت هویت ایرانی پرداخته و با اشاره به نمود این هویت به صورت نمادهای تصویری در قالی، آن‌ها را به نقوش گیاهی، جانوری و ابنیه باستانی تقسیم کرده و معتقد است که از داستان‌ها، باورها و اسطوره‌های ملی و ایرانی مانند شاهنامه سرچشمه گرفته و در قالی ایرانی نقش بسته‌اند. این مقاله به روش میدانی و کتابخانه‌ای به گردآوری نمونه‌های تصویری از موزه‌ها به تحلیل محتوای آن‌ها

پرداخته و هدف بافندگان ایرانی را تثبیت، معرفی و حفظ باورها و هویت ایرانی در بافته‌ها معرفی کرده است. پژوهش مذکور با ریشه‌یابی نقش‌مایه‌ی ارتباط آن با آیین مهرپرستی را مطرح می‌کند که از این جهت برای پژوهش حاضر مهم تلقی می‌شود. مزگان مجیدی و همکاران (۱۳۹۰)، در مقاله‌ای تحت عنوان «نقش اعتقادات و باورها در نقوش دست‌بافته‌های عشایری»، به بررسی نقوش دست‌بافته‌های عشایر دو ایل شاهسون و بختیاری، باهدف پی‌بردن به اعتقادات و باورهای آنان پرداخته‌اند و به دودسته از عوامل جغرافیایی و اقلیمی و عوامل فرهنگی مانند آداب و رسوم، باورها و اعتقادات طبقه‌بندی کرده‌اند. در همین راستا، پرداختن به ریشه‌های فرهنگی نقش‌مایه‌های فرش شاهسون با جامعه آماری پژوهش پیشرو مرتبط است.

عسگری (۱۳۹۳) در پایان‌نامه‌ای با عنوان «شناسایی، ریشه‌یابی و احیاء طرح و نقش قالی شاهسون بغدادی»، درصدد یافتن سیاست‌های کوچ اجباری شاهسون‌ها و ریشه‌های اصلی نقوش فرش شاهسون بغدادی برآمده است. این تحقیق کیفیت‌محور به روش توصیفی-تحلیلی و تطبیقی به نقش، ساختار و شیوه بافت قالی‌های سه منطقه مرکزی، جنوب و شمال غرب، همچنین ریشه‌یابی و تطبیق آن‌ها پرداخته است. با این هدف که ساختارهای قالی شاهسون بغدادی را با سندی شاخص، معرفی نماید. یکی از نقش‌های اصیل آن‌ها به عنوان نماد قالی شاهسون احیاء به این نتیجه دست یافته که نقش قالی‌های شاهسون در اولین منطقه اسکان آنان، واقع در جمهوری آذربایجان و ناحیه قفقاز و نیز در زمان پیش از مهاجرت به این مناطق ریشه دارد. کوچ اجباری و اجباری، هر دو موجب گسترش فرهنگ اصیل آنان از شمال غرب تا جنوب ایران شده است. وی ساختار طرح قالی‌های شاهسون بغدادی را شامل فرم‌های ترنج شکسته، فرم لچک پلکانی و نقش‌مایه‌های مشترک در متن معرفی کرده است. از مشخصات ترنج، محیط کنگره‌دار، به شکل دوحوضی و سه حوضی با نگاره‌های مرغی و گیاهی نام برده و انواع قالی‌ها را با لچک، بدون لچک و دورلچک شناسایی کرده است. متن با نگاره‌های حیوانی، گیاهی، هندسی و حاشیه‌های بزرگ، دارای عناصر مشترک یافته است. این پژوهش در بخشی از جامعه آماری خود با جامعه هدف پژوهش حاضر دارای اشتراک است.

مجابی و فنایی (۱۳۹۵) نیز در مقاله‌ای با عنوان «طبقه‌بندی طرح‌ها و نقش‌مایه‌های قالی ذهنی‌بافت روستای مزلقان»، فرش‌های روستای مزلقان بخش نوبران شهرستان ساوه را از نظر نقش‌مایه، کاربرد و ماهیت بصری به دو گروه گیاهی و فرمی همچنین، حاشیه‌ها را به چهار دسته طبقه‌بندی کرده است. باهدف شناسایی و احیای طرح‌های رایج و فراموش شده در بازارهای ازدست‌رفته به این نتیجه رسیده که قالی‌های مزلقان ذهنی‌باف هستند. نکته دیگر اینکه، آنان به سبک روستایی و در دو قالب نقش بته و مزلقان بافته می‌شوند و به سه نوع کف ساده، کف خلوت

و چند ترنجی تقسیم می‌شوند. نقشهٔ ذهنی لچک ترنج به صورت یک چهارم است و لچک‌های دیرسک‌دار، نشانهٔ قالی مزلقان به حساب می‌آید. پژوهش مذکور به جهت اشتراک در دغدغهٔ پژوهش و محدودهٔ مکانی، برای پژوهش حاضر مهم تلقی می‌شود.

مقاله‌ای به قلم مهران هوشیار (۱۴۰۱) با عنوان «بازتعریف صنایع دستی معاصر ایران با رویکرد آینده‌پژوهی»، در تلاش است با تکیه بر رویکرد آینده‌پژوهی اکتشافی، هدف حفظ جایگاه صنایع دستی معاصر و خلق معنای نوین آن در آینده و طرح سناریو، الگویی برای تعریف علمی جدید و راهبردی آن، ارائه دهد، همچنین با بهره‌گیری از خرد جمعی به توسعهٔ پایدار در این حوزه دست یابد. این مقاله در بطن خود به نوعی احیاگری سنت‌ها با روش آینده‌پژوهی اشاره می‌کند؛ علاوه بر این، قرابت زیادی با مفهوم «جهاد تبیین» دارد؛ آنجاکه ملی‌گرایی و هویت‌یابی را در مقابله با خطر «دیگری» که در مفهوم «جهاد تبیین»، همان «دشمن» است را چاره کار می‌یابد؛ چراکه انسان زمانی می‌جنگد که خطری وجود داشته باشد و آن خطر امروزه تهاجم فرهنگی است. پژوهش مورد نظر با نوشتار حاضر دارای هدف و رویکردی مشترک است.

مقاله‌ای از بهنام زنگی (۱۴۰۱) تحت عنوان «کارایی آینده‌پژوهی هنری در اثربخشی فرهنگ و هنر برای توسعهٔ پایدار» رویکرد آینده‌پژوهی را در مطالعات هنری برای رسیدن به توسعهٔ پایدار، لازم و اثرگذار یافته است. او هنر را به دلیل ارتباط ریشه‌دار با تفکر، هویت و آرمان جوامع، نیازمند بررسی در ارتباط با حوزه‌ها و رشته‌های دیگر می‌داند؛ افزون بر آن، آینده‌پژوهی در هنر را بیان‌کنندهٔ تغییرات هنری در مواجهه با فرهنگ، سیاست، اقتصاد و مسائل اجتماعی دانسته و همچنین وی به الزامات آینده‌پژوهی و محصولات فرهنگی پرداخته است. این تحقیق به دلیل تأکید بر توجه به نقش پژوهش‌های میان‌رشته‌ای آینده‌محور، مانند اقتصاد، هنر صنایع دستی، هنر و برند ملی، کارکرد اجتماعی و سیاسی هنر، کارکرد رسانه‌ای هنر و ارزش‌های تاریخی هنر در ترسیم مسیر آینده، پژوهش حاضر را یاری خواهد کرد.

مراد پیری و کاوند (۱۴۰۱) در مقاله خود با عنوان «رسالت دانشجویان به مثابه قدرت نرم در جهاد تبیین با بهره‌گیری از منویات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)»، به بررسی جامعهٔ آماری خود که مجموعه بیانات مقام معظم رهبری از سال ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۱ پرداخته و باهدف شناسایی رسالت‌های دانشجویان به‌عنوان مصادیق جنگ نرم در جهاد تبیین، الزامات ورود به میدان جهاد تبیین را ولایی بودن، اخلاق‌گرایی، مدیریت جهادی و اصلاح و تربیت نفس معرفی کرده است. پژوهش مذکور روشن‌کنندهٔ هم‌سویی رویکرد آینده‌پژوهی و جهاد تبیین است. این دو مفهوم در بسیاری موارد مانند اخلاق‌گرایی، نگاه به آینده، شناخت فرصت‌ها و موانع که از الزامات آینده‌پژوهی شناخته‌شده، مواضع مشترک دارند. تلفیق این دو رویکرد، راهبردی

قاطع و رهیافتی کارآمد برای تغییرات اساسی و ایجاد تمدن نوین جهانی به دست می‌دهد و با طرح موضوع جنگ نرم به درک اهمیت رویکرد، هدف و رسالت پژوهش پیشرو نزد مخاطبان تحقیق کمک خواهد کرد.

بررسی پیشینه‌ها نشان می‌دهد که در مورد صنایع دستی، قالی‌های روستایی و فرهنگ عامه، تحقیقات بسیاری انجام شده است؛ اما هرچند تبیین و روشننگری پس از انقلاب اسلامی، همواره رهیافت محققان متعهد بوده است؛ اما به عنوان رویکردی جهادی در حوزه صنایع دستی کمتر مورد توجه قرار گرفته و به طور خاص، نقش آن‌ها در احیای نقوش قالی در شهرستان ساوه به عنوان قابلیت و ظرفیت فرهنگی مورد تبیین و تحقیق قرار نگرفته است.

معرفی شهر نوبران

نوبران، شهری کوچک با مردمانی ترک‌زبان در نزدیکی ساوه است. این شهر در ۶۰ کیلومتری غرب ساوه، در مسیر شهر همدان قرار دارد. سامان، یکی از روستاهای بخش کوهپایه نوبران و مورد پژوهش نوشتار حاضر است. روستای سامان، یکی از شهرهای مهم دوره سلجوقی بوده و قدمت آن مربوط به هزاره اول و دوم پیش از میلاد است (غفاری، ۱۳۹۱). مارکوپولو در مسیر تبریز به خلیج فارس از طریق زنجان و ابهر به ساوه که به جاده قدیمی «سلطانیه به اصفهان» شناخته می‌شود، بایستی از «آوج» همدان در امتداد کوه‌های خرقان به «سامان» و شهرک مزدقان رفته باشد که از سه مغ (مجوس) بشارت‌دهنده ظهور عیسی مسیح (ع) که یکی شاه شهر ساوه بوده و قلعه آتش‌پرستان یاد کرده است (غفاری، ۱۳۹۱) به نقل از اذکایی (۱۳۶۹: ۲۵). در قدیم، مزلقان به مجموعه‌ای از دهستان‌های اطراف رودخانه مزلقان‌چای گفته می‌شد (عسگری، ۱۳۹۷). امروزه روستایی با نام مزلقان و رودی با نام مزلقان‌چای در نوبران وجود دارد. منطقه مزلقان‌چای به دلیل وجود چنین رودی به این نام خوانده می‌شود. در زبان ترکی «چای» به معنای رود است. دشت بیات، دو رودخانه به نام‌های رود مزلقان که دو شاخه دارد و از شمال روستای سامان سرچشمه می‌گیرد. رودخانه قره‌چای که از همدان سرچشمه می‌گیرد، قره‌چای دارد. نوبران محل تلاقی این دو رودخانه است که زمین‌های ساوه با آن‌ها آبیاری می‌شوند (ستوده، ۱۳۸۰). در ساوه چهار طایفه خلج، بیگدلی، بیات و شاهسون ساکن هستند (بیگ‌باباپور، ۱۳۸۰). شاهسون‌ها در شمال شرقی و جنوب ساوه ساکن هستند (مینورسکی، ۱۳۶۹: ۳۳).

روستاهای بخش نوبران شهرستان ساوه در گذشته در زمینه صنایع دستی فعال و در اغلب منازل روستایی، حداقل یک دار قالی برپا بوده است. چند نمونه از قالی‌های استان مرکزی از جمله، قالیچه لچک ترنج روستای مزلقان نوبران مربوط به قرن ۱۴ هجری شمسی در موزه آستان قدس نگهداری می‌شود که یکی از نمادهای هویتی استان مرکزی است. مراجعه حضوری به روستاهای اطراف رودخانه مزلقان

نشان می‌دهد، راه‌اندازی اتوبان تهران-ساوه، تبدیل روستاها به شهرک‌های لوکس ویلایی و سنت کوچک پارچه‌بافی در سی‌سال گذشته، عملاً سنت فرش‌بافی را در این مناطق روبه فراموشی برده و موجب خروج بسیاری از قالی‌های قدیمی از منطقه شده است (مجابی و فنایی، ۱۳۹۵). نقشه قالی‌های ساوه و مزلقان در زمره فرش‌های ایللیاتی قرار دارد (صوراسرافیل، ۱۳۹۷). منطقه جغرافیایی می‌تواند بر فرهنگ تأثیرگذار باشد و هویت فرهنگی ایجاد کند. در فرهنگ بومی که همچون بسیاری از فرهنگ‌های جهان، یک فرهنگ محلی-منطقه‌ای است؛ افراد خود را به دلیل ویژگی‌های فرهنگی-اجتماعی و محیطی از غیربومیان متمایز می‌دانند و ما به دلیل حضور دلالت‌های توپولوژیک و محیطی به آن «فرهنگ بومی» می‌گوییم (طاهری و بیاتی، ۱۳۹۶). در این خصوص (کشمیر شکن، ۱۳۹۶: ۱۶۴) می‌نویسد: «بومی‌گرایی را می‌توان دکتترینی تعریف کرد که جامعه را به تجدید حیات، بازگشت به گذشته یا تداوم آداب و رسوم، باورها و ارزش‌های فرهنگی بومی فراخواند. بومی‌گرایی بر پایه باورهای عمیقی چون ایستادگی در برابر پذیرش فرهنگی، ارجح شمردن هویت بومی اصیل خودی و اشتیاق برای بازگشت به سنت فرهنگی بومی ناب شکل گرفته است» (هوشیار، ۱۴۰۱: ۲۸).

فرهنگ عامه (فولکلور)

فولکلور^۱ واژه‌ای فرانسوی است که از دو کلمه «فولک» به معنای توده و «لور» به معنای دانش تشکیل شده است؛ در واقع آگاهی نسبت به آداب و رسوم مردم عادی جامعه، داستان‌ها، اشعار عامیانه و مردم‌شناسی گفته می‌شود (دهخدا، ۱۳۸۸). فرهنگ، همواره از موضوعات مهم و مورد توجه در میان پژوهشگران است. بیهقی به نقل از «ادوارد تیلور»^۲ بنیان‌گذار انسان‌شناسی فرهنگی می‌نویسد: «فرهنگ یا تمدن، مجموعه‌ای حاوی دانش‌ها، اعتقادات، هنرها، قانون‌ها، اخلاقیات، عادت‌ها و مهارت‌های کسب‌شده توسط انسان است» (بیهقی، ۱۳۶۵). فرهنگ عامه یا فولکلور را مجموعه‌ای از دانستنی‌ها و اعمال و رفتاری می‌گویند که در میان عامه مردم، از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود. موضوع فولکلور، پرداختن به جنبه‌های سنتی جامعه؛ یعنی روش‌های اعمال و رفتار و عادات و باورهای سنتی است؛ بنابراین در فرهنگ عامه‌شناسی، سنت یک واژه بنیادی است که این دانش را از دانش‌های دیگر متمایز می‌کند (اسکویی، ۱۳۹۴).

جهاد تبیین

واژه جهاد همراه با بار ارزشی مثبت است و در فرهنگ قرآن، اسلام و عرف مسلمانان، «جهاد» به جنگی اطلاق می‌شود که اهداف حق‌طلبانه و عادلانه دارد. به همین دلیل مترجمان، آن را «جنگ مقدس» می‌گویند. «هر تحرکی اسمش جهاد نیست و خصوصیات جهاد را استمرار و همه‌جانبگی، هوشمندانه بودن، مخلصانه بودن

در مقابل حرکت مغرضانه دشمن که در آن استمرار وجود داشته باشد، معرفی کردند»^۳ (صلح میرزایی، ۱۴۰۰: ۲۹). همچنین در بیان ویژگی خاص هنر فرمودند: «خاصیت هنر در این است که حقایق را با یک بینش زیبا، لطیف، آراسته و رنگین بیان می‌کند»^۴. بر همین اساس، با توجه به اینکه فرش می‌تواند نقش رسانه در انتقال میراث فرهنگی به آیندگان داشته باشد، می‌توان از قابلیت تبیینی هنر برای ترسیم آینده مطلوب و توسعه پایدار فرش استفاده کرد. «جهاد تبیین، یک فریضه قطعی و یک فریضه فوری است و هرکسی که می‌تواند باید اقدام کند»^۵. جهاد تبیین نیز که حکم آن در سال ۱۴۰۰ از طرف مقام معظم رهبری صادر شد به نوعی نگاه به آینده دارد و در مقابل جنگ نظامی دشمنان در شرایطی که از جنگ سرد با سلاح‌های نظامی ناامید شده و جنگ نرم را پیش گرفته‌اند، شکل گرفته است؛ در واقع جنگ نرم نیز نوعی جنگ نظامی است که به فراخور زمان در استفاده از ابزار نظامی دچار دگرگونی شده است. «ما امروزه هرچه راجع به آینده بگوییم، در حقیقت نگاه کردن، گفتن و اشاره کردن به برهه‌ای از زمان است که آن برهه، متعلق به شما است؛ وجود واقعی شما در آن برهه، تعیین‌کننده و کارگشا است»^۶ (صلح میرزایی، ۱۴۰۰: ۵۹).

پژوهش‌های مربوط به آینده با رویکرد جهاد تبیین قرابت بسیار دارد. در هر دو دیدگاه آینده‌پژوهی و جهاد تبیین، نوعی جهد و سعی برای درک و ساختن آینده دیده می‌شود. این جهد و تلاش تنها در صورتی که در راستای هدفی والا باشد، مقدس است و می‌توان به کمک آن چشم‌اندازی از آینده مطلوب ترسیم کرد. در این پژوهش‌ها نیز سعی می‌شود با نظر به زمان گذشته، حال و یادآوری هویت ملی به شناخت، درک منصفانه و واقعیت‌گرایانه عوامل پیشران و بازدارنده کنونی که بر فرش منطقه ساوه تأثیرگذار بوده‌اند اقدام و با تمرکز بر داشته‌ها و عبرت از تاریخ و آنچه از دست‌رفته است، به سناریوسازی و ترسیم چشم‌اندازی از آینده که بر زمان حال تأثیرگذار باشد و حرکت مسئولانه توأم با اراده و امید برای احیاء و توسعه ایجاد کند مبادرت و این نکته را تبیین کند که همه در ساخت آینده مطلوب مسئول و سهیم هستیم و همان‌گونه که امروز زاده دیروز است؛ کردار امروز ما نیز چگونگی آینده را تعیین می‌کند.

فرهنگ، هویت و تمدن ایرانی-اسلامی در افق جهاد تبیین که نوعی آینده‌نگری است؛ همچنان که زمزمه‌های آن به گوش می‌رسد، قابلیت تبدیل به تمدنی فراگیر و جهانی دارد؛ لذا به نظر می‌رسد، در حوزه فرش نیز حرکت جهادی با تکیه بر تبیین فرهنگی می‌تواند راهبردی مؤثر در حفظ، احیاء و انتقال میراث گذشتگان باشد. قالی دستباف ایرانی در کنار دیگر عناصر هویت ملی همچون جغرافیا، دین، ادبیات، فرهنگ و هنر و زبان، برجسته‌ترین هنر بومی و هنر ملی ایرانیان است (افروغ، ۱۳۹۰). هر جامعه‌ای دارای تاریخ، آداب و رسوم، ادبیات، هنرها و آثار فرهنگی است که هویت فرهنگی آن را تشکیل می‌دهد، در صورت آسیب به سادگی آماده پذیرش

هرگونه عنصر فرهنگی بیگانه می‌شود. در برخورد با پدیده جهانی شدن آنچه دارای اهمیت است، حفظ، تقویت و شناساندن هویت فرهنگی، خودآگاهی و بازگشت به خویشتنن و مقابله با از خود بیگانگی که یکی از معضلات اساسی جوامع رو به رشد است را در پی خواهد داشت (مرادی، ۱۳۹۰).

یافته‌های پژوهش

براساس تحقیقات کتابخانه‌ای و میدانی، فرش‌های منطقه نوبران از نظر سبک در دسته روستایی و عشایری و ذهنی‌باف قرار می‌گیرد. در کتاب فرش ایران، نقشه قالی‌های ساوه و مزلقان در ردیف فرش‌های ایلپاتی قرار گرفته است (صوراسرافیل، ۱۳۷۸). هرچند به صورت حفظی بافته می‌شوند؛ اما ریشه ذهنی دارند و در حین بافت، بنابر تشخیص بافنده در آن دخل و تصرف و خلاقیت صورت می‌گیرد و هر نسخه از آن با نسخ دیگر متفاوت است. بافت آن‌ها با گره متقارن در ابعاد کوچک از پادری تا سه‌زرع و گاهی کناره‌های ۴ متری با تار و پود پنبه در رجشمار ۲۵ با رنگریزی طبیعی و گیاهی انجام می‌شده است.

در حال حاضر در روستاهای مورد تحقیق رنگریزی انجام نمی‌شود. طبق گفته ساکنین و اهالی روستا در صورت بافت، خامه‌های رنگریزی شده از مرکز شهر تهیه می‌شود. هرچند اهالی روستای سامان دارای فعالیت‌های فرهنگی و هنری مانند قالیبافی بوده و مردم آن نسبت به پیشینه خود آگاهی زیادی دارند؛ اما دلایلی نظیر در دسترس نبودن و گرانی مواد اولیه بافت و رنگریزی، نبود فضای مناسب، انتقال نیافتن مهارت بافت و رنگریزی از نسل گذشته به جوانان امروز، عدم حضور یا ناتوانی سالمندان و صاحبان مهارت و تجربه، اشتغال به کار و تحصیل جوانان و عدم گرایش آنان به صنایع دستی و هنرهای سنتی، همچنین استفاده از فرش‌های ماشینی به عنوان کفپوش منازل از عوامل کاهش تمایل به بافت قالی‌های روستایی برشمردند.

نام حاشیه‌های معروف فرش روستایی نوبران نیز که به زبان محلی ترکی، شامل حاشیه یارپاق (برگ مو یا انگور)، دَو بوینو (گردن شتر)، آرسین شرفه (حاشیه آرسین)، آشوق (استخوان زانوی گوسفند)، بالوق (ماهی)، پیشیک آیقی (جای پای گربه) و نام تعدادی از نقش‌مایه‌های آن‌ها آلماگول (گل سیب)، چیتیل‌گول (گل پنبه‌ای)، چپ گول (گل چپ)، تویوق آیقی (پای مرغ)، چی‌یین (شانه)، مجمع قیراقی (دورمجمعی)، خاک انداز، بویرگ (قلوه)، آرسین (ابزار پخت نان)، قَطَر آلماگول (قطار گل سیب) و طرح‌های فرش آن با نام‌های بگدلی، کمپانی، گیللاس، احمدخانی، ترنج نقشه، مُرغی، بالوق، طرح خرقان، اوچ‌ترنج و شاه‌پسند نام دارند. در این منطقه، فرش‌هایی با مضامین مذهبی نیز دیده شد. پژوهش حاضر به تبیین طرح بالوق^۶ به عنوان یکی از رایج‌ترین طرح‌های منطقه می‌پردازد.

جدول ۱. اسامی طرح قالی‌های نوبران ساوه.

طرح		
		
کمپانی	بگدلی	بالوق
		
مرغی	گیلاس	احمدخانی
		
شاه‌پسند	ترنج	خرقان

طرح	
	
پنج تن	اوج ترنج

طرح قالی بالوق

یکی از طرح‌های رایج در قالی‌های منطقه نوبران که تقریباً در همه روستاها دیده می‌شود «بالوق» است. در زبان ترکی به معنای ماهی است و با تفاوت‌های جزئی در متن، رنگ و حاشیه تقریباً در تمامی مساجد و منازل روستایی مشاهده می‌شود. مصاحبه‌حضوری نشان داد، روستاییان بسیاری از طرح و نقش‌ها را بدون شناخت و تنها به دلیل اینکه نسل به نسل به آن‌ها منتقل شده بود، حفظی بافی می‌کردند و گاهی الگوی بافت آن‌ها، پشت فرش‌های بافته شده‌ای بود که از مادرانشان به ارث برده بودند. نام نقوش تنها به صورت گفتاری به نسل بعد منتقل شده و ممکن است، بسیاری از طرح‌ها با مرگ بافنده از یادها رفته باشد. مختاری طی مصاحبه‌حضوری اظهار می‌دارد: «نقشه ماهی در کل ایران بافته می‌شود؛ اما در هر جا با

شکل ۱. نقش ماهی بالوق

توجه به منطقه، کمی متفاوت است و در اصل شامل دو برگ و یک گل شاه‌عباسی یا لوتوس می‌شود که نشان درخت زندگی است و از دوره زرتشت به ما رسیده است» (مختاری، ۱۴۰۲). مشاهدات میدانی نیز نشان می‌دهد، طرح بالوق در روستاهای نوبران نیز نقش‌مایه‌ای شامل دو برگ با حرکت دورانی برگرد یک گل است که در سرتاسر قالی تکرار می‌شود و در برخی موارد دارای ترنج مرکزی است (شکل ۱).

این طرح اغلب در ابعاد سه‌ذرع یا کناره بافته می‌شود. مصاحبه‌حضوری نشان می‌دهد، ساکنین و قدمای روستا از پیشینه این طرح اطلاعی نداشته و در مواردی افراد جوان، این طرح را مربوط به روستای بالقلو می‌دانند. بالقلو روستایی در نزدیکی سامان مربوط به دهستان آق‌کهریز است که یکی از مساجد زیبای آن در کنار زیارتگاهی با نام امامزاده نوح بن موسی‌الکاظم (ع) قرار دارد. از کنار امامزاده

چشمه‌ای روان است و از بالادست سرزیر و به برکه‌ای محصور در میان دوکوه می‌ریزد. این برکه پر از ماهی است؛ اما مردم این روستا و روستاهای اطراف به هیچ عنوان آن‌ها را صید نمی‌کنند و تنها از آب برکه برای کشاورزی استفاده می‌کنند. پرهیز از صید ماهیان در اعتقادات مردم این منطقه ریشه دارد. آن‌ها بر این باورند که این ماهی‌ها نظرکرده هستند.

جدول ۲. طرح بالوق در روستاهای نوبران.

		
سامان	جلکبر	یاتان
		
کمالو	علی‌درزی	مرغی

تحلیل طرح بالوق

ازجمله نقوش حیوانی در قالی روستای سامان، بالوق است که به علت تکرار نقش‌مایه در متن به عنوان طرحی مستقل شناخته می‌شود. طرح بالوق از مهم‌ترین و فراگیرترین طرح‌های فرش ایران است. به جهت آنکه در دوره تیموریان در هرات رواج داشته به آن هراتی می‌گفتند. این طرح از دو ماهی و گل گرد هشت پری در میان آن تشکیل شده است. قبل از اسلام در نقوش قالی و هنرهای دستی ایران از نقش انسان، حیوان و طبیعت استفاده می‌کردند؛ اما با رواج اسلام که شبیه‌سازی را منع می‌کرد، نقوش قالی با استفاده از نقوش تجریدی (استیلیزه) و هندسی به روش رمزی و اشاره‌ای تغییر کرد. در هنر طراحی فرش ایران، نقش‌ها، ساده، خلاصه شده و دارای پیام‌هایی هستند که با صراحت یا با رمز و استعاره نشان داده می‌شود.

به همین دلیل، برخی از محققان غربی از درک نگاره‌های فرش ایرانی ناتوان هستند (حشمتی رضوی، ۱۳۹۲). در دوره اسلامی ماهی‌ها به برگ و چهره انسان به گل شباهت پیدا کرد تا نماز، ظاهراً سجده بر موجود نباشد. در ایران باورهای متعددی درخصوص این نقش‌مایه کهن وجود دارد:

۱. طرح هراتی بر آئین مهر یا میترائیسم و تولد مهر و تصویر کودکی بر روی نیلوفر آبی استوار است که دو دلفین او را از آب بیرون می‌آوردند. طرح هراتی در دوره تیموری بر حاشیه فرش ایرانی به شکل جام شراب و به نام حاشیه دوستکامی معروف است که دارای هفت خط بوده و کسانی که به تازگی وارد آئین مهرپرستی می‌شدند به اندازه یک خط و قدمای آنان به اندازه هفت خط از آن می‌نوشتند. این حاشیه از فرش قزاق در شمال قفقاز تا جنوب و شرق ایران رایج است و دو صورت شرقی و غربی دارد. در گونه شرقی، لوزی (حوض یا تور) وجود ندارد و در گونه غربی لوزی و نقش‌های پیچیده‌تر دیده می‌شود (حصوری، ۱۳۸۹). دلفین نماد ماهی و باران‌خواهی و برکت از طرف دریاست. در آیین مزدیسا برای آنچه گرانبها بوده مانند آب موکل و فرشته، نگهبانی در نظر می‌گرفتند؛ برای نگهبانی از عنصر آب نیز ایزدی با نام آناهیتا در مقابله با وحشت خشکسالی داشتند. در کتاب اوستا آناهیتا بانوی جاری‌کننده آب‌های آسمانی و فرشته حاصل‌خیزی و باروری و زایش و پرورش‌دهنده رمه‌ها و گیاهان و برکت‌دهنده نعمت‌هاست (غفاری، ۱۳۹۱).

۲. درباره معنای نمادین ماهی (طاهری، صدرالدین، ۱۳۸۸) به باوری باستانی اشاره می‌کند که زمین بر روی شاخ‌های گاوی قرار گرفته که این گاو بر پشت یک ماهی ایستاده است (به نقل از دهخدا، ۱۳۷۲: ۲۰۵۹).

۳. مختاری مدرس دانشگاه طی مصاحبه حضوری در تحلیل این نقش اظهار می‌دارد: «نقشه ماهی در کل ایران بافته می‌شود؛ اما در هر جا با توجه به منطقه، کمی متفاوت است و در اصل شامل دو برگ و یک گل شاه‌عباسی یا لوتوس می‌شود که نشان درخت زندگی است و از دوره زرتشت به ما رسیده است» (مختاری، ۱۴۰۲/۵/۲۲).

۴. همچنین (آویشی، محمدزاده و آویشی، ۱۳۹۹) می‌نویسند: «ایران سرزمین دین‌ها و آیین‌های بزرگ از جمله مهر و میترا است. طبق آیین میترائیسم که پس از دین زرتشت با آن ترکیب شد؛ میترا یا مهر از دوشیزه‌ای به نام آناهیتا که در دریاچه هامون از نطفه زرتشت باردار شده، یکی از بزرگترین خدایان هند و ایرانی بوده است. مهر در آیین میترائیسم نماد زندگی و حرکت است» (به نقل از مقدم، ۱۳۸۸: ۱۳).

۵. جایانام‌ها نیز می‌تواند در باورها ریشه داشته باشد. مؤلف کتاب جغرافیای تاریخی شهرها با اشاره به مطلبی از کتاب برهان قاطع آورده است که واژه ساوه بی‌مناسبت با آب نیست. مردم محلی، ساوه را همان سه‌آبه می‌دانند. «او» در گویش محلی به معنای آب است (نهجیری، ۱۳۷۰). «ساوه از معارف امکانه ایران و از مشاهیر

بلدان زمان است. در تواریخ و سایر کتب صحیحه معتبره، آنجا را از ابنیه طهمورث نوشته‌اند؛ دوازدهم شهر یا پانزدهم شهر است؛ چون یکی از غرایب واقعات و عجایب حادثات که در شب ولادت جناب خاتم (صلی‌الله علیه و اله و سلم) اتفاق افتاد، خشکی دریاچه ساوه و جریان رود ساوه است» (بیگ باباپور، ۱۳۷۷: ۳۷۷). در مورد نام‌گذاری نوبران احتمالاتی وجود دارد؛ از جمله اینکه ممکن است، کلمه «نو» همان «ناو» در فرهنگ معین به معنای جوی آب و دره‌ای که رودی از میان آن بگذرد باشد. «ران» پسوند مکان است، مانند واژه تهران یا شمیران. دلیل این نام‌گذاری این است که چند نهر و رودخانه در این منطقه به هم می‌رسند. دلیل دیگر آنکه ممکن است، نوبران همان «ناوران» در زبان پهلوی باشد. «ناور» مراسم بزرگ مذهبی پیشوایان دینی گفته می‌شود و به علت نزدیکی به شهر قدیم مزدکان از این نام گرفته شده که دارای کیش‌های مانوی و مزدکی بوده‌اند (غفاری، ۱۳۹۱).

۶. مجابی و فنایی (۱۳۹۵) می‌نویسند: «به نظر می‌رسد مزلقان از نام مزدکان که پایگاه مزدکیان و پناهگاه پیروان مزدکی که از ترس جان خود از مدائن فرار کرده و در قلعه‌های محکم زیرزمینی به نشر عقاید مزدکیان در دوره ساسانی می‌پرداخته‌اند، گرفته شده باشد» (به نقل از شعبانی، ۱۳۸۹: ۴۶). رودخانه سامان در گذشته با ریزابه‌های کوچک از کوه‌ها و رودخانه‌های روستاهای اطراف در مجموع، رود مزدقان یا مزدکان را تشکیل و سرانجام با سیراب کردن اراضی جنوب ساوه به رود قره‌چای پیوسته و در نهایت به دریاچه نمک می‌ریخت (غفاری، ۱۳۹۱).

مرور منابع مکتوب نشان از اهمیت آب در محدوده مورد مطالعه و تأثیر آن در فرهنگ و زیست ساکنین آن دارد. به نظر می‌رسد به دلیل کمبود آب در شهر ساوه از گذشته دور، آب همواره عنصری مهم، حیاتی و مقدس بوده و مردم منطقه طبق باورهای خود برای حفظ و نگاهداشت آن به بافت نقوش مرتبط با آن در قالی‌ها اقدام می‌کرده‌اند. نقش مایه‌های فرش دستباف ایرانی نقشی فراتر از تزئین دارند و بافندگان آن به باورهای نیاکان خود اندیشیده و هویت ایرانی را که در قالب نمادهای انسانی، حیوانی و گیاهی است بافته و آن را تثبیت، معرفی و حفاظت می‌کنند (افروغ، ۱۳۹۰). در مصاحبه با قاسم‌نژاد متخصص و فروشنده فرش دستباف نیز به اهمیت آب و بازتاب آن در صنایع دستی منطقه اشاره شد. از آنجاکه آب همواره در مناطق خشک مرکزی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده است، نقش مایه‌های فرش با نیت باران خواهی و طلب آب و باران شکل گرفته و بافندگان آرزوهای خود را با امید محقق شدن آن‌ها می‌بافتند (قاسم‌نژاد، ۱۴۰۲).

در دست‌بافته‌های عشایری علی‌رغم هندسی و شکسته‌بودن نقوش، نقش‌ها از قابلیت کشش و تغییر و تبدیل به اشکال دیگر برخوردارند که این امر باعث ایجاد ترکیبات فراوان می‌شوند (مجیدی، برازجانی و حاتم، ۱۳۹۰: ۲۶۶). از جمله این تغییرات می‌توان به نقش مایه‌ای با نام آرسین اشاره کرد که یکی از

حاشیه‌های متداول در فرش‌های منطقه نوبران و روستای سامان است. «آرسین» وسیله فلزی است که یک سر آن به شکل کاردک و سر دیگر به صورت چنگک است و برای خارج کردن نان از تنور است (شکل ۲). این واژه احتمالاً از کلمه «آسین» است که در زبان پهلوی به معنی آهن است که در گویش مردم همدان «آرسین» گفته می‌شود (غفاری، ۱۳۹۱: ۲۳۱). این نقش مایه هرگاه به عنوان حاشیه، مورد استفاده قرار گیرد و در میان دو نقش مایه پلکانی باشد، در میان روستاییان به «آرسین شرفه» مشهور است (شکل ۳). نام دیگر حاشیه آرسین در منابع مکتوب «دیرناخ» است. انواع دیگر حاشیه دیرناخ که در زبان ترکی به معنای ناخن است، در مناطق قفقاز با عنوان حاشیه برگ و جام شناخته می‌شود و حاشیه اصلی قالی‌های شاهسونی بغدادی به شمار می‌آید (عسگری، ۱۳۹۷) (شکل ۴). این نقش مایه در متن قالی به صورت تک یا صلیب مانند، دیده می‌شود. مصاحبه با بافندگان روستایی نشان می‌دهد (شکل ۵) مجابی و فنایی (۱۳۹۵) می‌نویسند: «این حاشیه در قالی مزلقان، حاشیه دوست‌کامی نامیده می‌شود که از حاشیه‌های معروف فرش ایران است و در فرش‌های قشقایی و قفقازی دیده می‌شود. ریشه این نقش مایه، حاشیه به آیین مهرپرستی و جام دوست‌کامی بازمی‌گردد که مرشدان و نوگرویدگان به مهرپرستی آن را دست‌به‌دست کرده و طبق رتبه و مقام، همچنین خطوط هفت‌گانه آن نوشیده می‌شد. ساختار ظاهری این نقش مایه، جام شرابی است که در دو طرف آن دو برگ پلکانی یا اره‌ای قرار گرفته است» (به نقل از حصوری، ۱۳۸۱: ۴۷).

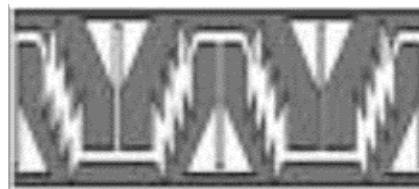
شکل ۳. آرسین شرفه

شکل ۲. آرسین

شکل ۵. آرسین در متن قالی

شکل ۴. حاشیه دیرناخ
(عسگری، ۱۳۹۷)

صمدی بهرامی (۱۴۰۲) از مدیران و فعالان فرش دستباف در اهمیت جایگاه فرش نوبران ساوه در گذشته گفت: «فرش روستایی ساوه به‌ویژه روستای مزلقان و کردر در گذشته به دلیل کیفیت اعلی، شهرت جهانی داشته و مجموعه‌داران به داشتن فرش این روستاها در مجموعه‌های خود افتخار می‌کرده‌اند». بی‌توجهی و عدم حمایت مستمر دولت از تولیدکننده و صادرکنندگان، به روز نشدن فرش روستایی با سبک زندگی امروزی، اولویت داشتن مسائل اقتصادی روستاییان بر مسائل فرهنگی، از موارد مشترکی بود که در مصاحبه‌ها به‌عنوان تهدید برای فرش روستایی مطرح شد. مختاری، مدرس دانشگاه و متخصص تذهیب و طراحی فرش معتقد است: «مشکلی که فرش روستایی با آن مواجه است، به‌روز نشدن طرح‌ها همگام با تغییر سلیقه‌هاست؛ بنابراین بازار خوبی ندارد. این مشکل همه مناطق ایران است. ابعاد و اندازه‌های فرش روستایی نیز با معماری امروز همخوانی ندارد» (مختاری، ۱۴۰۲). «خود منطقه نوبران نیز کیفیت فرش خود را از نظر جنس و رنگ پایین آورده است و حمایت برای به‌روزرسانی آن انجام نشده و این اتفاق در همه روستاها و کالاها افتاده است» (صمدی بهرامی، ۱۴۰۲).

مهم‌ترین دلیلی که باعث شده این هنر به نسل بعد منتقل نشود، رنج‌های ناشی از بافت قالی برای امرار معاش و پایین بودن منزلت این هنر در خاطره جمعی زنان و دختران جوان که امروزه سالمندان روستاها هستند، بوده است. عدم تبیین و توضیح جایگاه بلند فرش دستباف روستایی و عشایری در جهان برای روستاییان، مانع از انتقال این هنر به نسل‌های آینده شده است (مصاحبه با روستاییان). عدم احساس نیاز به تولید و مصرف قالی‌های دستباف نیز از دلایل مهم و قابل توجه است؛ چراکه در گذشته شیوه امرار معاش خانواده، تولید فرش دستباف توسط زنان و دختران خانواده و ازسوی دیگر، کشاورزی و دامداری مردان بوده است؛ لیکن امروزه دسترسی به منابع جدید درآمد، این نیاز را برطرف کرده است. صمدی بهرامی یکی از راهکارهای احیای فرش‌های منطقه را تبیین و روشن‌گری این موارد برای ایجاد خودباوری و اعتماد بنفس و غرور ملی در ساکنین و تولیدکنندگان منطقه دانست و بر طراحی فرش‌هایی بر پایه پیشینه چندهزارساله ساوه جهت ایجاد مد و سلیقه در بازارهای جهانی با مطالعه و پژوهش تأکید کرد (صمدی بهرامی، ۱۴۰۲). حمایت مستمر دولت، یکی از راهکارهای اساسی احیای فرش منطقه نوبران بود که تمامی مصاحبه‌شوندگان بر روی آن اتفاق نظر داشتند؛ هرچند این حمایت به‌تنهایی نمی‌تواند به‌عنوان مؤلفه پیشران بر فرش منطقه، تأثیرگذار باشد و در کنار خود هم‌افزایی ارگان‌های مربوطه را می‌طلبد. عدم شفافیت و رعایت عدالت در تخصیص بودجه و تسهیلات تولید برای شهرستان ساوه و تمرکز توجه دولت به چند شهر معدود، مانند قم و تبریز و انحلال اتحادیه فرش دستباف ساوه

در حدود پنج سال گذشته، مناطق شهری و روستایی شهرستان ساوه را به نیروی کار ارزان برای برندهای مطرح قم و تبریز تبدیل کرده و موجب فراموشی طرح‌های اصیل منطقه شده است (صمدی بهرامی، ۱۴۰۲). «نیروی کار ماهر در منطقه وجود دارد؛ اما از آن‌ها برای مقاصد اقتصادی برندهای معروف استفاده می‌شود. قم، در ایلام و زنجان نیز در حال بافت فرش ابریشم است؛ افزون بر آن، کاشمر، همدان و سنندج نیز فرش تبریز می‌بافند» (صمدی بهرامی، ۱۴۰۲). آنان نیز که گرایش به بافت قالی دارند برای مقاصد اقتصادی دیگر شهرها به بافت تابلوفرش می‌پردازند. به نظر می‌رسد پدیده غالب در منطقه، مسئله اقتصادی است که اولویت یافتن آن بر دیگر مسائل به‌ویژه فرهنگ تهدیدکننده است؛ البته این موضوع تنها به فرش و این منطقه خلاصه نشده و پدیده‌ای فراگیر است. «هرگاه اقتصاد ضعیف می‌شود، کالای فرهنگی اولین چیزی است که از سبد خانوار حذف می‌شود» (قاسم‌نژاد، ۱۴۰۲). «ما به نیروهای متخصص بومی و دلسوز نیاز داریم که براساس اصول و ضوابط قانونی برای منطقه خود با دلسوزی کار کنند» (امام جماعتی، ۱۴۰۲).

مسئله اقتصاد به میزانی مهم و مؤثر است که جاده تهاجم فرهنگی را هموار می‌سازد؛ به طوری که ترجیح هویت و فرهنگ این باشد که با دست خود قربانی اقتصاد شوند و بدین ترتیب، خیانت استعمار به گردن اقتصاد می‌افتد. «مسائل اقتصادی نیز تأثیر زیادی بر فرش گذاشته است. شیوه اقتصاد می‌گوید که چگونه فکر کنید. به قول مارکسیست‌ها اقتصاد زیرناست. وقتی فقر و تورم زیاد می‌شود، دیگر به فرهنگ فکر نمی‌شود» (صمدی بهرامی، ۱۴۰۲). «اگر طرحی قرار است بکشید، ابتدا به پیشینه چند هزارساله خود نگاه کنید و بشناسید، سپس طرح به روز ایجاد کنید. همانطور که غربی‌ها سلیقه و مد ایجاد می‌کنند، ما نیز می‌توانیم؛ زمانی نمی‌توانیم که بی‌ریشه شده و مطالعه نداشته باشیم؛ پس دنباله‌رو آن‌ها می‌شویم و خود را فراموش می‌کنیم؛ اما اگر به خودباوری برسیم، احساس اعتماد به نفس ایجاد می‌شود و اجازه نمی‌دهد که تن به هر چیز بدهیم. کسی که قصد نابودی ما را دارد، این کار را کرده است؛ بنابراین اگر تبیین شود با راهکار درست مسئله اقتصادی نیز حل می‌شود. ازسوی دیگر، دورنمای خوب هم ترسیم شود، همه به دنبال آن می‌روند.

در جوامع تاریخی، همیشه پیشینه یادآوری می‌شود؛ به همین منظور، غرور و افتخارازنده نگه می‌دارند. «تهاجم فرهنگی نیز از موضوعاتی بود که در مصاحبه اول به عنوان تهدید شناخته نشد و خلأهای هویتی و فرهنگی داخلی مهم‌تر و زمینه‌ساز تهاجم فرهنگی معرفی شد. دلیل کم‌رونقی فرش روستایی، حمایت نکردن دولت است (امام جماعتی، ۱۴۰۲). میرمبین، مدرنیته، تبلیغات و تهاجم فرهنگی را به دلیل تحول در اندیشه‌ها و سبک زندگی، مؤثر دانست و مدرنیسم غربی را در بلندمدت

مخرب و رمانتیسزم غربی را تقویت‌کننده معرفی کرد (میرمبین، ۱۴۰۲). حنیفی با بیان شیوه‌های استعمار فرش ایران اشاره کرد که ورود رنگ‌های شیمیایی توسط کمپانی «هند شرقی» و «زیگلر» در ابتدا برای تولید فرش برای خودشان در کرمان و اراک بوده است. این رنگرز ما بود که به علت سهولت رنگرزی شیمیایی، رنگرزی سنتی را کنار گذاشت و بافنده ما بود که به خاطر جلب رضایت و سلیقه بازار غربی پیشنهاد بی‌گره‌بافی را قبول کرد؛ به همین جهت فرش ایرانی را معیوب کرد» (حنیفی، ۱۴۰۲). براساس نظر کارشناسان، چنین استنباط می‌شود که با توجه به موارد ذکر شده، لزوم توجه به مفاهیم مستتر در «جهاد تبیین» به بهبود وضعیت موجود، می‌تواند راهگشا باشد؛ همچنین به نظر می‌رسد براساس دیدگاه کارشناسی در این حوزه، ایجاد رویکرد راهبرد آینده‌نگارانه مستلزم تبیین آسیب‌ها، موانع و راهکارها در ابتدای مسیر سازندگی (احیای نقوش فرش نوبران) است. با توجه به تعدد موارد مطرح شده در مصاحبه با کارشناسان، جداول شماره ۳، ۴ و ۵ با عناوین مهم‌ترین فرصت‌ها، تهدیدها و راهکارها تنظیم و کدگذاری شده است.

جدول ۳. فرصت‌ها

ردیف	ردیف	ردیف	ردیف
۱	تولید فرش به صورت سنتی	۸	تبیین هویت فرش مناطق
۲	راه‌اندازی سامانه صدور مجوز	۹	استقبال غرب از فرش ایرانی
۳	اینترنت و فضای مجازی	۱۰	علاقه‌مندی کشورها به نمادهای فرش ایران
۴	آشنایی نسل جدید با فناوری‌های روز	۱۱	وجود ابزار هنر و رسانه
۵	صدور گواهی موقت مهارت دوساله به بافندگان	۱۲	داستان‌های موجود در طرح‌ها
۶	قابلیت تولید فرش روستایی در فضای سنتی و مدرن	۱۳	فناوری‌های روز و ارتباطات اینترنتی
۷	ذهنی‌باف بودن فرش روستایی	۱۴	پیشینه غنی طرح‌های فرش روستایی نوبران

اهم تهدیدها و موانع موجود در مسیر احیای فرش دستباف روستایی نوبران شهرستان ساوه به شرح زیر ارزیابی شد. (جدول ۴)

جدول ۴. تهدیدها

ردیف	ردیف	تهدیدها	ردیف
۱	۷	تحریمها	کوتاهی در ثبت نقشه‌ها در ایران
۲	۸	کاهش کیفیت مواد اولیه	بافت فرش‌ها با ابعاد ناهمخوان با معماری امروزی
۳	۹	سرقت هنری نقشه‌های ایران توسط دیگر کشورها	اولویت مسائل اقتصادی نسبت به فرهنگ
۴	۱۰	عدم امکان رقابت به علت هزینه و قیمت تمام شده	تولید فرش ابریشم در ساوه به نام قم و تبریز
۵	۱۱	کمبود دانش اقتصادی	عدم توان رقابت با محصولات صنعتی و مدرن
۶	۱۲	نبود حمایت دولتی برای به‌روزرسانی فرش منطقه	ناکارآمدی وام‌های تخصیص یافته به بافندگان
۱۳	۱۹	ازبین رفتن هویت فرش مناطق	کمبود حمایت داخلی از پژوهش‌های فرش
۱۴	۲۰	وجود یارانه و عدم نیاز مالی بافنده	فعالیت مخفیانه غرب برای تولید فرش مرغوب به سبک ایرانی
۱۵	۲۱	رواج فرش ماشینی	تلاش غرب برای تنزل جایگاه فرش ایرانی
۱۶	۲۲	پروژه عادی‌سازی دشمن برای شکل‌گیری خیانت	مهاجرت اهالی فرش
۱۷	۲۳	عدم انتقال طرح‌ها و هنر بافت به نسل بعد	پیشنهاد چین به ایران در سال ۱۳۷۳ برای جلوگیری از صادرات
۱۸	۲۴	حذف کالای فرهنگی در اثر اقتصاد ضعیف	تحریم بازار مناسب آمریکا

از نظر کارشناسان مهم‌ترین راهکارها جهت نیل به اهداف پژوهش در سال ۱۴۰۲ به شرح زیر است (جدول ۵).

جدول ۵. راهکارها

ردیف	ردیف	راهکارها	ردیف
۱	۱۵	تبیین و روشن‌گری	تولید برای اقتصاد
۲	۱۶	طراحی درگاه‌های مجازی	هوشمندسازی سیستم‌ها
۳	۱۷	افزایش دستمزد بافندگان	فرهنگ‌سازی با پژوهش و جمع‌آوری آمار و اطلاعات
۴	۱۸	محاسبه دقیق و علمی میزان تسهیلات	احیای شرکت فرش منحل شده در ساوه
۵	۱۹	کاهش حضور بازرسان با راه‌اندازی نظارت مجازی	نظارت بر روی نظارت جهت صحت‌سنجی
۶	۲۰	کاهش دیوان‌سالاری	موظف نمودن بافنده به تولید در قبال تسهیلات
۷	۲۱	به‌روزرسانی نقشه‌ها	پژوهش در قالب رسانه

ردیف	ردیف	ردیف
۸	کار تیمی با مدیریت کلان در احیای فرش دستباف	۲۲
۹	همکاری با مؤسسات دانش بنیان و هوشمندسازی سیستم‌ها	۲۳
۱۰	فعالیت گروه‌های گردشگری و بوم‌گردی	۲۴
۱۱	واگذاری فرایند نظارت به بخش‌های خصوصی	۲۵
۱۲	تسهیل در دسترسی به منابع و مقالات علمی	۲۶
۱۳	حذف اظهارنامه مالیاتی	۲۷
۱۴	حمایت‌های دولت از صنعت توریسم	۲۸
	اختصاص وام و تسهیلات به افراد متخصص و کارآمد	

نتیجه‌گیری

یکی از عوامل تهاجم فرهنگی و شکل‌گیری فضای جنگ نرم در ایران، کم‌توجهی به حوزه فرهنگ و هنر است. آنچه می‌تواند مورد توجه قرارگیرد، تقویت هویت ملی است که بخشی از آن، هنرهای بومی و سنتی به‌ویژه فرش دستباف روستایی و عشایری در حال فراموشی که نقش مایه‌های آن نمادی از فرهنگ عامه، باورها، آیین‌ها و اسطوره‌های ایرانی است، تشکیل می‌دهد. از آنجاکه ایرانیان با بافت عناصر هویتی خود به صورت نمادهای گیاهی، جانوری و انسانی بر پهنای قالی، آن‌ها را حفظ و معرفی می‌کرده‌اند؛ در صورت معرفی و تبیین طرح قالی‌ها با رویکرد آینده‌نگارانه می‌توان به حفظ، احیاء و انتقال میراث فرهنگی به نسل‌های آینده دست یافت و تولید و استفاده از آن‌ها را در اثر خودباوری و امیدآفرینی، رونق بخشید.

حکم «جهاد تبیین» در سال ۱۴۰۰ توسط مقام معظم رهبری صادر شد و بر تلاش هدفمند همه اقشار به اندازه توان برای خنثی‌سازی توطئه‌های دشمنان ایران که با تحریف واقعیت‌ها در صدد تهی‌سازی فرهنگی برآمده‌اند؛ تأکید داشت می‌تواند لایه‌های پنهان موضوعات و عمق فاجعه را برای اقشار مختلف جامعه روشن سازد و عزم ملی و بصیرت جمعی و وحدت کلمه در سایه خرد جمعی و به اشتراک گذاشتن دانش ایجاد کند. این کلیدواژه می‌تواند، راهبرد اساسی در طراحی نقشه راه برای دستیابی به آینده، مطلوب باشد و به عنوان پدافند غیرعامل در مقابل جنگ نرم به کار آید. پژوهش حاضر نیز در حد توان خود به این نتایج دست یافته است که جهاد تبیین در حوزه هنر-صنعت فرش روستایی نوبران به سه صورت قابل انجام است: الف) تبیین فرهنگی ب) تبیین هنری ج) تبیین اقتصادی-سیاسی. شیوه فرهنگی، تبیین مبتنی بر پژوهش و تشریح محتوای طرح‌ها، مفاهیم و نقش مایه‌های قالی‌های روستایی نوبران ساوه با آخرین روش‌ها و رسانه‌های روز

در قالب مقاله، کتاب، تولید محتوا در سایه هم‌افزایی پژوهشگران، هنرمندان و صنعتگران و ارگان‌ها است؛ برای مثال، تبیین و تحلیل طرح قالی بالوق به عنوان نقش‌مایه‌ای که برای حفاظت از عنصر حیاتی آب در مقابل وحشت خشکسالی منطقه نوبران از فرهنگ عامه بر پهنای فرش کوچ کرده است می‌تواند در شناخت بافندگان از هویت ملی و بومی مؤثر باشد. در این صورت، بافنده روستای سامان، قالی‌هایی را که تاکنون بدون اطلاع از ارزش تاریخی، فرهنگی و هنری تولید کرده با آگاهی، خودباوری و اعتماد به نفس خلق می‌کند و با وقوف بر نقشه‌های منطقه خود از بافت نقشه‌های غیربومی و معیوب امتناع کرده و فرهنگ را قربانی اقتصاد نخواهند کرد.

«جهاد تبیین» پدافند غیرعامل در مقابل تهاجم فرهنگی است و با ایجاد خودباوری و امیدآفرینی، هویت ملی را زنده می‌کند و به تولید، همچنین استفاده از قالی‌های دستباف روستای سامان رونق می‌بخشد. علاوه بر آن، تربیت هنرمندان بومی متعهد، دانش‌آموختگان رشته فرش، مبلغان قالی ایرانی، بازاریابان داخلی و خارجی، تأسیس شرکت‌های دانش‌بنیان، سرعت و یکپارچگی علمی و صنعتی و اقتدار و هویت ملی را موجب می‌شود. در حوزه تبیین هنری، طراحان فرش با استفاده از ابزار هنر و فن‌آوری‌های روز و ظرفیت‌های فرهنگی، هنری و تاریخی به عنوان قدرت نرم و طراحی قالی‌های حاوی نقش‌مایه‌های اصیل و همخوان با سبک زندگی و سلیقه امروزی و گردآوری طرح‌های در پس ذهن بافندگان ذهنی‌باف و نقوش در معرض فراموشی و تبدیل آن‌ها به نقشه‌های قابل بافت به پایداری و انتقال آن به آیندگان و حفظ هویت قالی مناطق کمک خواهد کرد. در حوزه تبیین اقتصادی-سیاسی نیز روشنگری برای همه اقشار جامعه از شیوه استعماری غرب برای تسلط بر ایران، از طریق قالی یکی از راهکارهای احیاء این هنر صنعت است و دستیابی به آینده مطلوب را در سایه دیدگاه راهبردی «جهاد تبیین» میسر می‌سازد. کشورهای غربی پس از شناخت قالی اصیل ایرانی به عنوان دومین کالای ارزآور، پس از نفت و بازار طلایی آن در جهان، با هدف کاهش اعتبار آن در انظار جهانیان، با سوءاستفاده از ناآگاهی بافندگان و طراحان و تولیدکنندگان و با تکیه بر سیاست‌های اقتصادی داخلی و خلأهای فرهنگی و با استعمار و سوءاستفاده از کشورهای هم‌چون هدف، به بازارهای جهانی دست یافته و چهره استعماری خود را در پس اقتصاد بیمار آن‌ها پنهان کردند تا صورت مسئله تهاجم فرهنگی را پاک کنند؛ اما در این تحقیق با برشمردن شگردهای غرب مشخص شد که هدف، همان تهاجم فرهنگی بوده است؛ اما این سیستم طوری کارشناسی و طراحی شده که نتیجه به دست آمده، تبریّه غرب و خودتحقیری در باورهای فرهنگی و سنت‌های بومی‌مان باشد.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله مراتب تشکر خود را از استادان بزرگوار بخش مصاحبه و مسئولان بخش‌داری نوبران، اداره فرش اراک و ساوه و اهالی محترم روستاهای بخش نوبران و روستای سامان ابراز می‌نمایم.

پی‌نوشت‌ها

1. Folklore

2. Edward Burnett Tylor

۳. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با فعالان بخش‌های اقتصادی کشور (۱۳۹۰/۵/۲۶)

۴. بیانات مقام مع رهبری در دیدار دست‌اندرکاران برگزاری مراسم ارتحال امام خمینی (ره) (۱۳۷۶/۳/۱۲)

۵. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی و پدافند هوایی ارتش (۱۴۰۰/۱۱/۱۹)

۶. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار استادان و دانشجویان کردستان (۱۳۸۸/۲/۲۷)

7. Balooq

مصاحبه با آقای دکتر ابوالقاسم امام‌جماعتی: کارشناس اصناف و مشاغل خانگی اداره فرش ساوه (۱۴۰۲/۵/۱۶)

مصاحبه با یاسر حنیفی: معاون امور تولید مرکز ملی فرش ایران (مرکز ملی فرش ایران)، (۱۴۰۲/۵/۱۷)

مصاحبه با یوسف صمدی بهرامی: مدیر فرش چننه (۱۴۰۲/۵/۱۸)

مصاحبه با عبدالحسین قاسم‌نژاد: فروشنده فرش دستباف (موزه فرش ایران)، (۱۴۰۲/۵/۱۸)

مصاحبه با اردشیر مختاری وافر: مدرس دانشگاه سوره (دانشگاه سوره، تهران)، (۱۴۰۲/۵/۲۲)

مصاحبه با آقای دکتر رضا میرمبین: کارشناس میراث‌فرهنگی (وزارت میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی) (۱۴۰۲/۶/۴)

منابع و مأخذ

آویشی، حمیدرضا، محمدزاده، سوگند و آویشی، عاطفه (۱۳۹۹). تأثیر آیین میترائیسم در نقش مایه‌های ماهی درهم فرش صفوی. *مطالعات هنر اسلامی*، ۱۷ (۴۰)، ۲۶۸-۲۸۲. Doi: 10.22034/IAS.2020.219100.1186

اذکایی، پرویز (۱۳۶۹). ساوه باستان. ساوه‌نامه: اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی ساوه.

اسکویی، نرگس (۱۳۹۴). تأثیر فرهنگ عامه بر شعر رسمی. *زیان و ادبیات فارسی*، ۳۹ (۱) - ۲۲.

افروغ، محمد (۱۳۹۰). نقوش قالی دستباف ایرانی، عناصر و نمادهایی از هویت ملی. *مطالعات ملی*، ۴ (۱۴۲)، ۱۴۲-۱۷۲. Dor: 20.1001.1.1735059.1390.12.48.7.7

بیگ‌باباپور، یوسف (۱۳۹۱). رساله در تاریخ ساوه در دوره قاجاریه از مؤلفی ناشناخته. *پیام بهارستان*، ۴ (۱۶)،

بیهقی، حسینعلی (۱۳۶۵). پژوهش و بررسی فرهنگ عامه ایران. آستان قدس رضوی.

حاج‌محمدحسینی، همایون، آیت‌اللهی، حبیب‌الله (۱۳۸۴). زیبایی‌شناسی در فرش‌های روستایی ایران. *گلجام*، ۱، ۹۵-۶۱. Dor: 20.1001.1.20082738.1384.1.1.14.8

حشمتی رضوی، فضل‌الله (۱۳۹۲). تاریخ فرش، سیر تحول و تطور فرش بافی ایران، تهران: انتشارات سمت

حصوری، علی (۱۳۸۹). مبانی طراحی سنتی در ایران، تهران: انتشارات چشمه.

دهخدا، محمد (۱۳۸۸). *فرهنگنامه دهخدا*. مؤسسه دهخدا.

ستوده، منوچهر (۱۳۸۰). *دشت بیات*، مجله بخارا، ۱۷ (۴)، ۸۵-۹۳.

صوراسرافیل، شیرین (۱۳۶۷). فرش ایران (سیری در مراحل تکمیل فرش، طراحی، رنگ‌رزی و رفو)، تهران: انتشارات فرهنگسرا.

صلح میرزایی، سعید (۱۴۰۰). جهاد تبیین در اندیشه حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی.

طاهری، صدرالدین (۱۳۸۸). بن‌مایه ماهی در هم در قالی ایرانی. فصلنامه فروزش، (۴).

طاهری، عبدالحمید و بیاتی، احمد (۱۳۹۶). فرهنگ بومی و تمدن توسعه. همایش بین‌المللی مدیریت، حسابداری، اقتصاد و علوم اجتماعی، مرکز آموزش و پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان همدان.

عسگری، مینا، وند شعاری، علی (۱۳۹۵). مطالعه تطبیقی ساختار طرح و نقش قالی‌های شاهسون ایران شمال غرب، مرکز و جنوب. مطالعات تطبیقی هنر، ۶(۱۱)، ۱۱-۲۳. Dor: 20.1001.1.23453842.1395.6.11.4.7

عسگری، مینا، وند شعاری، علی و یعقوب‌زاده، آزاده (۱۳۹۷). بررسی طرح و نقش قالی‌های شاهسون بغدادی (نواحی مرکز ایران). مطالعات هنر اسلامی، ۳۰ (صفحه)، ۷۶-۹۴.

غفاری، علی‌اکبر (۱۳۹۱). دیار سامان؛ پیشینه تاریخی، فرهنگ باستانی و اعلام جغرافیایی سامان ساوه، تهران: انتشارات لاهیتا.

مجبایی، سیدعلی، فنایی، زهرا (۱۳۹۵). طبقه‌بندی طرح‌ها و نقش مایه‌های قالی ذهنی بافت روستای مزلقان. انتشارات گلجام، ۲۹، ۹۳-۱۱۷. Dor: 20.1001.1.20082738.1395.12.29.5.2

مجیدی، مژگان، نوروز برازجانی، ویدا و حاتم، غلامعلی (۱۳۹۰). نقش اعتقادات و باورها در نقوش دست‌بافته‌های عشایری. همایش ملی هنر، فرهنگ، تاریخ و تولید فرش دستباف ایران و جهان، ۲۶۱-۲۶۷.

مرادپیری، هادی، کاوند، ندا (۱۴۰۱). رسالت‌های راهبردی دانشجویان به مثابه قدرت نرم در جهاد تبیین با بهره‌گیری از منویات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی). فصلنامه علمی مطالعات قدرت نرم، ۱۲ (۴)، ۷-۲۷. Dor: 20.1001.1.23225580.1401.12.4.4.5

مرادی، علیرضا (۱۳۹۰). نقش میراث فرهنگی در تقویت هویت فرهنگی. ماهنامه مهندسی فرهنگی، ۵ (۵۳ و ۵۴).

مهربانی، قربانلی و زرگران خوزانی، فاطمه (۱۴۰۱). واکاوی جهاد تبیین: پژوهشی مبتنی بر تحلیل مضمون در بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی). فصلنامه علمی مطالعات مدیریت ملی راهبردی دفاع، ۶ (۲۴)، ۴۱۴-۳۸۳.

مینورسکی، ولادیمیر (۱۳۶۹). شهر ساوه، ترجمه مرتضی ذکایی، ساوه‌نامه (مجموعه مقاله‌های ساوه‌پژوهی)، مشهد: اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی ساوه.

نقیسی‌نیا، لیلیا و آشوری، محمدتقی (۱۳۹۲). نقش هراتی «ماهی در هم» در جغرافیای فرش ایران. نشریه گلجام، (۲۳)، ۹۱-۱۱۰.

نهیچیری، عبدالحسین (۱۳۷۰). جغرافیای تاریخی شهرها. تهران: انتشارات مدرسه.

هوشیار، مهران (۱۴۰۱). بازتعریف صنایع دستی معاصر ایران با رویکرد آینده‌پژوهی، دوفصلنامه علمی هنرهای صناعی ایران، ۵ (۸). Doi: 10.22052/HSI.2022.246481.1030

مقام معظم رهبری در دیدار با فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی و پدافند هوایی ارتش (۱۴۰۰). پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای.

مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از اهالی فرهنگ و هنر (۱۳۸۰). پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای.

مقام معظم رهبری در دیدار دست‌اندرکاران برگزار مراسم ارتحال امام خمینی (ره) (۱۳۷۶). پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر نشر آثار مقام معظم رهبری.

<https://www.khamenei.ir>

بازیابی بهمن ۱۴۰۱

Afrogh, Mohammad. (2010). Iranian handmade carpet motifs, elements and symbols of national identity. *National Studies*, 4(142), 142-172. [In Persian]

Asgari, Mina and Vand Shaari, Ali (2015). A comparative study of the design structure and role of shah-soun carpets in north-west, center and south of Iran. *Comparative Art Studies*, (11), 11-23. [In Persian]

- Asgari, Mina and Vand Shaari, Ali and Yaqoubzadeh, Azadeh. (2017). Examining the designs and patterns of Shahson Baghdadi carpets (central areas of Iran), *Islamic art studies*, (30), 76-94. **[In Persian]**
- Avishi, Hamidreza and Mohammadzadeh, Sogand and Avishi, Atefeh. (2019). The influence of Mithraism in the motifs of fish motifs in Safavid carpets. *Islamic Art Studies*, 17(40), 268-282. **[In Persian]**
- Azkaei, Parvez. (1369). *Ancient Saveh. Article in: Saveh Name: Saveh Culture and Islamic Guidance Department*. **[In Persian]**
- Bey Babapour, Yusuf. (2011). A treatise on the history of Saveh in the Qajar period by an unknown author. *Payam Baharestan, fourth year*. 16(374). **[In Persian]**
- Bayhaghi, Hossein Ali. (1365). *Research and investigation of popular culture of Iran*. Astan Qods Razavi. **[In Persian]**
- Dehkhoda, Mohammad. (2008). *Dictionary of Dehkhoda*. Dehkhoda Institute. **[In Persian]**
- Ghaffari, Ali Akbar. (2011). *Diyar Saman Historical background, ancient culture and geographical declaration of Saman Saveh*. First edition, Tehran: Lahita. **[In Persian]**
- Haj Mohammad Hosseini, Homayun and Ayatollahi, Habibullah. (1384). Aesthetics in rural Iranian carpets. *Goljam*(1), 61-95. **[In Persian]**
- Hasuri, Ali. (1389). *Basics of traditional design in Iran, third edition*, Tehran: Cheshme. **[In Persian]**
- Heshmati Razavi, Fadlullah. (2012). *History of carpets, evolution and development of Iranian carpet weaving*. Third edition, Tehran: Samt. **[In Persian]**
- Hoshair, Mehran. (1401). "Redefining Iran's Contemporary Handicrafts with a Futuristic Approach", *Biquarterly Journal of Iranian Crafts*, 5(8). **[In Persian]**. Dor: Doi: 10.22052/HSI.2022.246481.1030.
- Majidi, Mozhgan and Norouz Barazjani, Vida and Hatem, Gholamali. (2018). The role of beliefs in nomadic handwoven motifs. National conference of art, culture, history and production of handwoven carpets of Iran and the world, 28 and 29 April, Islamic Azad University, *Najafabad branch*, 261-267. **[In Persian]**
- Mirzaei peace, Saeed. (1400). *Explanation Jihad in the thought of Ayatollah Ali Khamenei* (Madazalah al-Aali), first edition, Tehran: Islamic Revolution. **[In Persian]**
- Minorsky, Vladimir. (1369). *Saveh city, translated by Morteza Zakai, Savehnameh* (a collection of Saveh research articles), Mashhad: Saveh Culture and Islamic Guidance Department. **[In Persian]**
- Mojabi, Seyyed Ali and Fanai, Zahra. (2015). Classification of the designs and motifs of the mental woven carpet of Mazalghan village. *Goljam*, (29), 117-93. **[In Persian]**
- Dor: 20.1001.1.20082738.1395.12.29.5.2.
- Muradpiri, Hadi, Kavand, Nada. (1401). "Students' strategic messages as soft power in the Jihad of clarification using Imam Khamenei's menus (Zaleh al-Ali mod)", *Scientific Quarterly of Soft Power Studies*, Volume 12, (4), Serial Number (31). **[In Persian]**
- Moradi, Alireza. (1390). "The role of cultural heritage in strengthening cultural identity", *Cultural Engineering*, 5, 53-54. **[In Persian]** Dor: 20.1001.1.23225580.1401.12.4.4.5.
- Mehrabani, Ghorbanli and Zargarani Khozani, Fatemeh. (1401). Analyzing the jihad of explanation: a research based on thematic analysis in the statements of the Supreme Leader *Scientific Quarterly Journal of Defense Strategic National Management Studies*, 6(24). **[In Persian]**
- Nahchiri, Abdul Hossein. (1370). *Historical Geography of Cities*, Volume 1, Tehran, Madrasa, (121). **[In Persian]**
- Nafisinia, Leila and Ashuri, Mohammad Taghi. (2012). "The role of Herati "fish together" in the geography of Iranian rugs", *Goljam publication*, (23), 91-110. **[In Persian]**
- Surasrafil, Shirin. (1367). *Farsh Iran* (Survey in the stages of carpet completion, design, dyeing and finishing), second edition, Tehran: Farhangsera. **[In Persian]**

- Skui, Nargis. (2014). The influence of popular culture on formal poetry. *Persian language and literature*, (39), 1- 22. **[In Persian]**
- Sotoudeh, Manouchehr. (2010). *Dasht Bayat, Bukhara*. 17(4), 85-93. **[In Persian]**
- Supreme Leader in a group meeting of people of culture and art. (1380). *The information base of the Office for the Preservation and Publication of the Works of Ayatollah Ali Khamenei, one August, retrieval of Bahman 1401*. **[In Persian]**
- Supreme Leader in a meeting with those involved in the funeral ceremony of Imam Khomeini (RA). (1376). *Information base of Supreme Leader's Publications Office, 12 Khordad Retrieving Bahman 1401* **[In Persian]**
- Taheri, Sadruddin. (1388). Fish sauce in Persian carpet. *Furozesh*, (4). **[In Persian]**
- The Supreme Leader in a meeting with the commanders and employees of the Air Force and Air Defense of the Army. (1400). *The information base of the Office for the Preservation and Publication of the Works of Ayatollah Ali Khamenei, 19 Bahman, retrieved 1401 Bahman*. **[In Persian]**

